

Carriances dins la boira

crònica

El dia –potser és ser massa optimista– en què la cultura assoleixi la veritable importància que mereix, es convertirà en un negoci fabulós. Perquè la cultura ho és tot; la vida, la mort, els records, el passat, el futur, l'infern i la utopia. Recuperar un passat de nafres i esperances a parts iguals és el principal objectiu de «Sota la boira. Lletres, arts i música a la Girona del primer franquisme (1939–1960)», una exposició auspiciada per la Diputació de Girona i pel Museu d'Art i que s'ha pogut visitar a les sales temporals de l'esmentat museu entre el 10 de febrer i el 23 d'abril d'enguany.

«Sota la boira...» pot lluir una posada en escena extremadament curosa, que transmet amb tota precisió l'ambient, les sensacions i les coordenades d'una època propera que sembla tan llunyana; i destaca, com a encert més important, el fet d'haver tret a la llum pública el perfil d'uns personatges que feien Cultura, amb majúscules (sigui aquesta pictòrica, musical o literària), en un temps en què el procés creatiu estava emmanillat pel dogal feixista. També cal assenyalar la tasca dels diferents comissaris, cadascun dels quals mostra els paràmetres culturals de la seva especialitat: Aragó ens parla de la Girona literària, Gay traça el perfil de la música a la ciutat i Vázquez s'ocupa de mostrar-nos el paisatge pictòric de «la immortal». És aquest un aprofundiment dins un període verge, un territori massa immediat i gris, massa fosc i fet de renúncies personals i culturals, massa vergonyós per a molts. Entre les mancances –i per ser

sempre radical, com diria Benjamin– cal assenyalar un cert aire de *déjà vu* –com dirien els horteres– pel que fa a la manera de plantejar les diferents exposicions del Md'A amb una mena de plantilla prefixada, fet que no desmereix en absolut el resultat final, ja que fins a un cert punt és bo tenir un registre de marca.

En començar el recorregut trobem una panoràmica de la Girona que acull *la liberación*, amb una sèrie de vitrines incloses dins una efígie del Caudillo, amb objectes d'ús quotidià, diaris, llibres i símbols del nou Estat: la portada de *Pirineos* que proclama «Hace un año que Franco reconquistó la tres veces inmortal ciudad de Gerona»; una època de ràdios amb freqüències *normal* i *corta*, amb el dial de Lisnagarwey, Sundsvall o Monte Ceneri; de cigarretes Ideales, de projeccions de films com *Escuela de sirenas*, amb un somrient *Cuguí* en tota la seva esplendor, de bitllet de pesseta amb el dibuix de santa Maria, de cupons de la fam i de petits brasers, de l'enciclopèdia Álvarez (reeditada ara), de reliquiaries, missals i llibres feixistes com *El destino de España en la historia universal* o *El estado nuevo*, de carnets de FET i JONS i del SS (Servicio Social). És aquest un conjunt heterogeni que al primer cop d'ull ens fa recordar el primer franquisme d'una forma ensucrada, excessivament suau, perquè aquests objectes configuren allò que l'escriptor Rivas anomena «realitat intel·ligent»; a l'altra banda de la sala, però, i molt encertadament,

Les arts:
Girona 1809,
oli de Pere Bech
(1959).

La música:
l'orquestrina
Pizarro
al Casino
de Girona.

veiem una sèrie de fotografies que ens remetent a la realitat pura i dura, a una Girona levítica, en blanc i negre, presidida per la fam, les sotanes, els uniformes militars i la repressió.

Al següent àmbit apareix el panorama musical marcat pel poder institucional, per les cobles com a aglutinant de les ànsies artístiques i per algunes orquestres de ball. Veiem partitures d'himnes feixistes, maletes, fotografies d'orquestres i fulls que anuncien «veladas íntimas» amb rapsodes i tenors, o l'homenatge a Juncà. És interessant copsar les diferents arts en el mateix recorregut, enlloc d'estar compartimentades en sales diferents. En el cas de la pintura trobem l'interès de les autoritats del règim per recuperar la normalitat –ells, que van perllongar la guerra fins al 1975– a través d'un art mansoi.

Destaquen «l'academicisme i la pintura complaent», amb obres com les d'Orihuel (*Catedral de Girona*, 1945) o Casado, amb una figura de denúncia social feta l'any 1957, molt similar a l'etapa blava de Picasso. Entre ambdues creacions, l'una del període més mediatitzat i l'altra del més innovador, trobem la lluita dels artistes per trencar les directrius del règim. És el període de Lloveras, Gironella, Roca Delpech, Sánchez Fernández, de les imatges urbanes i rurals d'estil costumista que podem apreciar a diferents obres.

Escriptors i periodistes «trampegen com poden» els esculls de l'idioma imposat i la censura. Són els anys de *Pirineo*, *Vida Catòlica* i *Los Sitios*, d'una premsa a la mesura d'un règim i on comencen a ser coneguts

articulistes com Geriòn, mossèn Carles de Bolòs, amb el seu comentari social i humà «Ángulo de la ciudad». Els anys de pedra d'una literatura catalana que ha d'editar d'amagat l'obra de Caterina Albert (Víctor Català). Noms als quals s'afegeixen els Manzano, Simón, Josep Pla o Fages. Podem veure obres publicades de tots aquests literats i manuscrits personals (hi ha una felicitació de Nadal de Fages de Climent semblant a un dels seus epígrames; geni i figura).

L'espai més sorprenent és un envelat, amb taules i cadires, un sífó i un escenari per a l'orquestra amb el seu piano de rigor. Tota una troballa que ha servit d'escenari a les diferents conferències que han complementat l'exposició. Es pot apreciar la revifada artística de més enllà dels cinquanta, especialment perceptible a la pintura, on les avantguardes començaven a fer-se notar i alguns autors cercaven l'èxit fora

d'una ciutat massa conservadora. Bech ens sorprèn amb un quadre de 1959 titulat *Girona, 1809*, on juga amb l'escabrós tema de la guerra amb unes figures esquemàtiques de rostres

deformes i colors freds, un motiu tan del gust dels imperialistes de la Falange. És l'època dels Sibecas, Massot, Reig, Farjas, Vilallonga, Vicens i del Círculo Artístico de Gerona; també d'escriptors com Sunyer, Vayreda o Gironella (autor del *best-seller Los cipreses creen en Dios*). La música rebé una revifada amb les influències estrangeres que venien a la Costa Brava; destaquen orquestres com La Principal de Girona, antiga Bolero, Amoga o Caravana. Aquest breu i intens períple es clou al mirador del museu, on podem llegir cartes, poemes i fragments de llibres dels artistes que van haver de patir l'estigma del desterrament o l'exili interior. Hi ha manuscrits, dibuixos i pensaments de Miquel de Palol, Cabruja, Costa, Rahola o Bertrana. Són les golfes de la nostra memòria, una memòria a voltes massa fràgil.

En definitiva, ens trobem davant d'una magnífica oportunitat per sentir-nos participants d'una història que ens ultrapassa i que, alhora, ens inclou, perquè tots som fills, a parts iguals, de déu i del dimoni. Llàstima que molts gironins no s'hagin assabentat de l'existència d'una iniciativa com aquesta, sens dubte un itinerari imprescindible per entendre's un mateix i el paisatge que l'ha envoltat en néixer.

MOISÈS DE PABLO

Les lletres:
la novel·la
més famosa
de Gironella
(1953).

